

Warszawa, dn. 30 kwietnia 2026 r.

INFORMACJA PRASOWA

REWOLUCJA, KTÓRA ZMIENIŁA BIEG POLSKIEJ HISTORII. WYJĄTKOWA WYSTAWA WOKÓŁ KONSTYTUCJI 3 MAJA W ARCHIWUM GŁÓWNYM AKT DAWNYCH

3 maja br. w Archiwum Głównym Akt Dawnych odbędzie się wyjątkowa wystawa „Rewolucja 3 maja” oraz specjalny wykład prof. Richarda Butterwicka-Pawlikowskiego pt. „Rewolucja czy zamach stanu? Co wydarzyło się w Warszawie między 2 a 5 maja 1791 r.”. To jedyna w roku okazja by zobaczyć na żywo najcenniejsze i najrzadziej pokazywane dokumenty związane z Sejmem Czteroletnim i uchwaleniem Konstytucji 3 maja, przechowywane w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych – instytucji, która od ponad dwóch wieków strzeże fundamentów polskiej państwowości. – *Konstytucja 3 maja jest jednym z nielicznych momentów w naszej historii, które można odtworzyć niemal krok po kroku z zachowanych źródeł. W Archiwum Głównym Akt Dawnych przechowywane są dokumenty, które pokazują nie tylko efekt końcowy, ale drogę do Ustawy Rządowej i cały mechanizm myślenia o państwie: język reform, tempo prac, napięcia polityczne i skalę odpowiedzialności, jaka ciążyła na decydentach. To archiwum decyzji podejmowanych w sytuacji realnego zagrożenia i pod presją historii. Oryginalne rękopisy i druki pozwalają zobaczyć, jak radykalnie nowoczesne było to przedsięwzięcie i jak świadomie podejmowano ryzyko reform. Wystawione przez nas dokumenty pozwolą zrozumieć, jak naprawdę działała rewolucja prawa w końcu XVIII wieku — i dlaczego jej dziedzictwo wciąż nas dotyczy* — informuje dr Paweł Pietrzyk, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych.

Z okazji Święta Konstytucji 3 maja Archiwum Główny Akt Dawnych zaprasza 3 maja br. w godz. 11.00-16.00 do swojej historycznej siedziby w Pałacu Raczyńskich w Warszawie na wyjątkowe wydarzenia wokół aktu ustrojowego Rzeczypospolitej: wystawę oryginalnych dokumentów, które współtworzyły nowoczesne państwo polskie i spotkanie z wybitnym historykiem opowiadającym o najbardziej dramatycznych czterech dniach w dziejach Rzeczypospolitej. To będzie dzień z historią pisaną ręką twórców Konstytucji. Na wystawie można będzie zobaczyć najciekawsze dokumenty związane z Sejmem Wielkim i uchwaleniem Konstytucji 3 maja. Archiwum Główny Akt Dawnych posiada w swoim zasobie rękopisy Ustawy Rządowej (taki oficjalny tytuł nosiła Konstytucja) oraz inne cenne dokumenty z tego

okresu. Szczególnie ważny jest Archiwum Sejmu Czteroletniego, z którego pochodzi większość prezentowanych materiałów.

— *W Archiwum Głównym Akt Dawnych przechowujemy nie tylko symbole, ale także warsztat pracy reformatorów Rzeczypospolitej: poprawki, projekty, kompromisy. To właśnie one pokazują, jak rodziła się nowoczesna wizja państwa. Na wystawie pokażemy dokumenty, które dosłownie budowały państwo polskie – definiowały władzę, prawa obywateli i relacje społeczne. Bez ich znajomości nie sposób zrozumieć, czym była i czym mogła być Rzeczpospolita u schyłku XVIII wieku* — informuje Robert Kostro, Dyrektor Archiwum Głównego Akt Dawnych.

Wystawione będą m.in.

- Akt konfederacji (7.10.1788) zawieranej w sejmie z poprawkami naniesionymi ręką Stanisława Augusta; podpisany przez monarchę, posłów i senatorów,
- Projekt do formy rządu (2.08.1790) - Projekt opracowany przez powołaną 7 września 1789 r. deputację do przygotowania projektu przyszłego ustroju państwa kierowaną przez Ignacego Potockiego,
- Asekuracja – deklaracja 83 posłów i senatorów z poparciem projektu Ustawy Rządowej.
- 5 V 1791 [3 V 1791], Warszawa Ustawa Rządowa [druk urzędowy w postaci wypisu z akt grodzkich warszawskich];
- Uniwersał z 14.02.1794 r. nakazujący odesłanie do archiwum Rady Nieustającej z kancelarii całego kraju wszystkich akt sejmowych 1788 r. (przede wszystkim związanych z Konstytucją 3 Maja).

— *To nie są martwe rękopisy zamknięte w gablotach. To dokumenty, które powstawały w atmosferze ogromnego napięcia politycznego, odpowiedzialności za państwo i wiary w możliwość naprawy Rzeczypospolitej. Chcemy zaprosić odbiorców nie tylko do oglądania archiwaliów, ale do refleksji nad tym, jaką cenę płaci się za reformy i jak krucha bywa państwowość, nawet oparta na nowoczesnym prawie. Każdy z tych rękopisów był w swoim czasie dokumentem politycznego ryzyka. Ich autorzy działali pod presją czasu, zagrożenia zewnętrznego i ostrego sporu wewnętrznego — a mimo to potrafili myśleć w kategoriach dobra wspólnego* — podkreśla Robert Kostro, dyrektor Archiwum Głównego Akt Dawnych.

Kulminacyjnym punktem obchodów Święta Konstytucji będzie specjalny wykład prof. Richarda Butterwicka-Pawlikowskiego, jednego z najwybitniejszych badaczy dziejów XVIII-wiecznej Polski, profesora University College London i głównego historyka Muzeum

Historii Polski. Autor głośnej książki „*Światło i płomień. Odrodzenie i zniszczenie Rzeczypospolitej (1733–1795)*” przyjrzy się wydarzeniom z przełomu 2–5 maja 1791 r., stawiając prowokujące pytanie o naturę majowej reformy. Wykład odbędzie się o godz. 17.00.

— *Bez zrozumienia kulis politycznych i emocji tamtych dni nie da się do końca pojąć ani Konstytucji 3 maja, ani jej znaczenia w polskiej pamięci historycznej. Połączenie wystawy z wykładem prof. Richarda Butterwicka-Pawlikowskiego daje rzadką możliwość zestawienia materialnych źródeł z najnowszą refleksją historyczną na najwyższym światowym poziomie* — podsumowuje Robert Kostro.

W skrócie:

Wystawa „*Rewolucja 3 maja*” – 3 maja 2026 r. (niedziela), godz. 11.00–16.00, Sala Balowa Pałacu Raczyńskich.

Wykład prof. Richarda Butterwicka-Pawlikowskiego – godz. 17.00.

Archiwum Główne Akt Dawnych, ul. Długa 7, Warszawa.

Archiwa Państwowe to instytucje, które zajmują się gromadzeniem, przechowywaniem, konserwowaniem oraz udostępnianiem dokumentów i akt publicznych, mających znaczenie dla historii kraju i jego obywateli. Działają na podstawie przepisów prawa, w tym ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, i są częścią systemu administracji publicznej. Archiwa państwowe pełnią istotną rolę w ochronie dziedzictwa narodowego, umożliwiając badania naukowe, ale także zapewniając dostęp do dokumentów w celach administracyjnych, prawnych, naukowych czy genealogicznych. Archiwa Państwowe składają się z 3 archiwów o charakterze centralnym z siedzibą w Warszawie: Archiwum Głównego Akt Dawnych – przechowującego najważniejsze dokumenty państwa polskiego od średniowiecza do zakończenia I wojny światowej, Archiwum Akt Nowych – przechowującego wytworzone po 1918 r. akta władz centralnych, instytucji i stowarzyszeń o charakterze ogólnopolskim, Narodowego Archiwum Cyfrowego – przechowującego dokumentację fotograficzną, dźwiękową oraz filmową powstałą od początków XX w., 29 archiwów o charakterze regionalnym wraz z oddziałami zamiejscowymi – przechowujących źródła historyczne do dziejów regionu. W Archiwach Państwowych przechowywane są najważniejsze źródła do historii państwa polskiego m.in. dokument Zbiluta z 1153 r. (najstarszy akt prawny sporządzony w Polsce), dokumenty królów i książąt, dokumenty lokacyjne miast np. Krakowa z 1257 r., oryginały Unii Lubelskiej z 1569 r. oraz Konstytucji 3 Maja z 1791 r., dokumenty ważnych osobistości historycznych m.in. Ignacego Jana Paderewskiego, Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Daszyńskiego, dokumenty Biura Odbudowy Stolicy dotyczące prac budowlanych prowadzonych w Warszawie po II wojnie światowej, a także setki tysięcy fotografii z Polski i świata m.in. pochodzących ze zbiorów „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” oraz Wojskowej Agencji Fotograficznej.

Kontakt dla mediów:

Krystian Cieślak

Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych

tel. kom. 734 116 940

e-mail: kcieslak@archiwa.gov.pl

Biuro Prasowe, e-mail: media@archiwa.gov.pl